انتخاب اطاعت و مخالفت در مواجهه با خدا و شیطان چه تأثیری بر سرنوشت انسان دارد؟

نقش اطاعت و مخالفت در رسیدن به کمال یا سقوط انسان

آیا تا به حال فکر کرده اید که هر تصمیمی شما فقط یک انتخاب ساده نیست، بلکه بخشی از مسیر سرنوشت تان را شکل می دهد؟در دنیایی که پر از صداها، وسوسه ها و دعوت هاست، ما مدام میان دو قطب ایستاده ایم: اطاعت و مخالفت؛ خدا یا شیطان. اما قبل از اینکه بخواهیم بدانیم کدام مسیر بهتر است، باید بفهمیم اختیار چه نقشی در این انتخاب ها دارد. در این مقاله به سراغ سه مفهوم مهم می رویم: اختیار، اطاعت و مخالفت.

اختیار، برجسته ترین ویژگی انسان و اساس مسئولیت پذیری اوست. خداوند انسان ها را موجوداتی مختار و مسئول خلق کرده است تا در میان مسیرهای گوناگون، انتخابی آزادانه داشته باشند. این هدیهٔ الهی امکان گزینش آگاهانه بین خیر و شر را برای ما فراهم می کند. چگونگی استفاده از این اختیار، مسیر زندگی ما را تعیین می کند.

اختیار، به عنوان یک توانمندی ذاتی، زمانی به شکوفایی می رسد که در کنار تفکر و تعقل قرار بگیرد؛ در این صورت به ما کمک می کند تا بهترین مسیر برای رسیدن به هدف خلقت خود را انتخاب کنیم.

در دیدگاه اسلام، اختیار امانتی الهی است که انسان در قبال آن مسئول و پاسخ گو است. این ویژگی زمینه ساز مسئولیت پذیری، تکلیف، پاداش و کیفر است. بدون وجود اختیار، انسان نمی تواند به کمال مطلوب خود دست یابد.

اختیار همواره با دو مفهوم کلیدی اطاعت و مخالفت همراه است. در هر مسیری که پیش روی ما قرار می گیرد، ما در انتخاب بین اطاعت و مخالفت آزاد هستیم؛ اما بر اساس اینکه این اطاعت و مخالفت در برابر چه کسی یا چه جبهه ای باشد، نتایج و پیامدهای متفاوتی را تجربه خواهیم کرد؛ به طور مثال، اطاعت از خداوند و ارزش های والای انسانی، راهی به سوی سعادت و کمال است؛ در حالی که مخالفت با حق و

عدالت، ما را از این مسیر دور می کند و به گمراهی می کشاند. به همین ترتیب اطاعت و مخالفت در برابر شیطان و مسیر باطل هم نتایج متفاوتی در پی دارد.

دربارهٔ مفاهیم اختیار، اطاعت و مخالفت ممکن است سؤالات متعددی ذهن انسان را به خود مشغول کند. برخی از این سؤالات عبارتند از:

- اختیار انسان تا چه حدی است و انسان چه محدودیت هایی دارد؟
- آثار و برکات اطاعت از خداوند در زندگی روزمره چیست؟
- پیامدهای مخالفت با خداوند کدامند؟
- نتایج اطاعت و مخالفت در مواجهه با شیطان چیست؟

بررسی مفاهیم و آثار اختیار، اطاعت و مخالفت در برابر خداوند و شیطان

قبل از پرداختن به مفهوم اختیار و انواع اطاعت و مخالفت باید تعریفی از این واژه ها داشته باشیم. شناخت درست نسبت به این مفاهیم باعث می شود از اراده و اختیار خود در مسیری استفاده کنیم که منجر به آرامش، رشد معنوی و کمال شود.

اختیار به معنای قدرت انتخاب آزادانه و آگاهانه است که خداوند به ما انسان ها هدیه داده است. این توانایی، ما را از سایر موجودات متمایز کرده و در جایگاه خلیفه الله قرار می دهد. نکتهٔ مهم دربارهٔ اختیار محدودیت های آن است. اختیار مطلق نیست، بلکه محدود به چارچوب های معینی است که توسط عقل، شرع و عرف مشخص می شوند. برخی از این محدویت ها عبارتند از:

- محدودیت های تکوینی (ذاتی): محدودیت های فیزیکی، زیستی، شناختی، احساسی و زمانی که ما انسان ها به واسطهٔ طبیعت خود با آن ها مواجه هستیم؛ مثلاً ما نمی توانیم با سرعت نور حرکت کنیم، چون قوانین فیزیک این اجازه را به ما نمی دهند.

- محدودیت های شرعی: رعایت قوانین و دستورات الهی که برای بخش حیوانی وجود ما وضع شده و از طریق وحی و سنت به ما ابلاغ شده است.
- محدودیت های اجتماعی: احترام به حقوق و آزادی های دیگران و رعایت قوانین و مقررات اجتماعی.

شناخت درست نسبت به حقیقت انسان باعث می شود درک کنیم که این محدودیت ها موجب سلب آزادی نیستند، بلکه ما را در مسیر درست هدایت می کنند. نکتهٔ دیگر دربارهٔ اختیار این است که این موهبت الهی مسئولیت سنگینی را بر دوش ما می گذارد. ما در قبال انتخاب ها و اعمال خود و پیامدهای ناشی از آن ها مسئول هستیم. این مسئولیت زمینه ساز رشد و تعالی فردی و اجتماعی ماست.

اطاعت و مخالفت در برابر خداوند

اطاعت از خداوند به معنای تسلیم آگاهانه و پیروی از دستورات الهی در تمام ابعاد زندگی است. این عمل رابطه ای نزدیک و رضایت بخش با خدا ایجاد می کند و موجب نزدیک تر شدن به رحمت و برکت های الهی می شود؛ اگر بخواهیم به صورت ریاضی مفهوم اطاعت را تعریف کنیم برابر با خط مستقیمی است که انتهای آن به کمال و خوشبختی می رسد.

اطاعت فقط یک عمل ظاهری نیست، بلکه حالتی قلبی و روحی است که ناشی از ایمان و محبت به خداوند است؛ یعنی اطاعت های ظاهری در نهایت باید ما را به جایی برسانند که تمام اعضا، جوارح و قلب ما مطیع خداوند شوند. اطاعت از خداوند دارای آثار فراوانی است که آگاهی از آن ها باعث می شود در دو راهی انتخاب بین اطاعت و مخالفت بدون تردید مسیر اطاعت را برگزینیم.

مخالفت با خداوند به معنای سرپیچی از دستورات الهی و انتخاب مسیر انحرافی و راهی مغایر با رضایت خداوند است. این مخالفت مانند ایجاد بی نظمی در یک سیستم منظم موجب آشفتگی و اختلال در ساختار نفس می شود؛ چون نفس انسان از نظر ریاضی به گونه ای طراحی شده که فقط با حضور در

مسیر حق و اطاعت از خداوند آرامش دارد. مخالفت با خداوند، نفس را از حالت تعادل خارج کرده و موجب نابودی و بدبختی انسان خواهد شد؛ البته برای درک عمق چنین پیامد هایی باید نسبت به خود حقیقی مان شناخت داشته باشیم. خداوند همهٔ انسان ها را اهل خسارت معرفی می کند به جز افرادی که ایمان آورده و مسیر اطاعت را برگزیده اند.[1]

اطاعت از خدا و مخالفت با شیطان

شیطان به عنوان دشمن قسم خوردهٔ انسان همواره تلاش می کند تا ما را از مسیر حق منحرف کند.[2] ما در مواجهه با شیطان این اختیار را داریم که مسیر اطاعت یا مخالفت را انتخاب کنیم. اطاعت از شیطان به معنای زیر پا گذاشتن اصول اخلاقی و پیروی از وسوسه های نفسانی است. مخالفت با شیطان هم به معنای مقاومت در برابر هوا های نفسانی و رد وسوسه های شیطان است. این مخالفت نیازمند آگاهی و ارادهٔ قوی است و نتیجهٔ آن سوق پیدا کردن به سمت تقویت ایمان، رشد معنوی و نزدیکی به خداوند خواهد بود. انتخاب هرکدام از گزینه های اطاعت و مخالفت در برابر شیطان نتایج و آثار خاصی دارد که آگاهی نسبت به آن ها باعث می شود از اختیار خود در انتخاب مسیر درست استفاده کنیم.

شبهات در رابطه با اختیار، اطاعت و مخالفت

- **شبهه اول:** اگر خداوند همه چیز را مقدر کرده است، پس انسان در انتخاب‌های خود مجبور است و اطاعت و مخالفت معنایی ندارد!

[1] إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ؛ سوره عصر، آیات ۲ و۳
[2] قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ؛ سوره اعراف، آیه ۱۶

در بحث‌های فلسفی اسلامی، دیدگاهی به نام امر بین الامرین وجود دارد؛ به این معنا که نه جبر مطلق حاکم است و نه اختیار مطلق، بلکه انسان در عین حال که تحت تأثیر عوامل مختلف قرار دارد، از اختیار نسبی هم برخوردار است. خداوند علم ازلی دارد و می‌داند که انسان چه انتخاب‌هایی خواهد کرد، اما این علم الهی مانع از اختیار انسان و انتخاب مسیر اطاعت و مخالفت نمی‌شود.

- **شبهه دوم:** اگر خداوند عادل است، چرا به انسان اجازه می‌دهد که مخالفت کند و گناه انجام دهد؟

خداوند به انسان اختیار داده است تا او را امتحان کند و استعدادهای او را به فعلیت برساند. مخالفت و گناه، فرصتی برای توبه و بازگشت به سوی خداوند است.

- **شبهه سوم:** آیا اطاعت از دستورات الهی و قوانین، با آزادی و اختیار انسان در تعارض است؟

اطاعت از دستورات الهی و قوانین عادلانه نه تنها با آزادی انسان در تعارض نیست، بلکه موجب رشد معنوی و ارتقای روحی او می‌شود. اطاعت از خدا، ما را از بردگی هوا و هوس و پیروی از خواسته‌های نفسانی رها می‌کند و به ما آزادی واقعی می‌بخشد.

در این درس با اشاره به مبحث اختیار، به بررسی دو مسیر پیش روی انسان یعنی اطاعت و مخالفت در مواجهه با خداوند و شیطان و آثار آن پرداختیم. اختیار به‌عنوان امانتی الهی ما را در برابر انتخاب‌هایمان مسئول می‌سازد. انتخاب درست می‌تواند منجر به سعادت و کمال شود، درحالی‌که انتخاب نادرست راهی به سوی بیچارگی و تباهی است. شناخت درست از خود، خداوند و شیطان، آگاهی نسبت به مفهوم اطاعت و مخالفت در برابر خداوند و شیطان و همچنین استفادهٔ درست از اختیار، کلید دستیابی به خوشبختی و آرامش در زندگی دنیا و آخرت است. تیزهوش‌ترین بنده‌ها افرادی هستند که از فرصت انتخابی که خداوند در اختیار آنان قرار داده، برای نزدیکی و قرب به خداوند و رسیدن به هدف خلقت خود استفاده می‌کنند.

تا این جا فهمیدیم که انتخاب، ساده ترین و در عین حال، مهم ترین قدرتی است که در اختیار انسان گذاشته شده. اما این قدرت تنها با شناخت معنا پیدا می‌کند. حالا که تفاوت اطاعت از خدا و مخالفت با او و همین طور رابطه انسان و مخالفت با شیطان را شناختیم، وقت آن است به سراغ نتایج برویم. در درس بعدی خواهیم دید که این انتخاب‌ها، چه اثری بر زندگی، روح و سرنوشت ما می گذارند.

Mentazer Mentazer